

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
Y. BOT
fremsat den 6. september 2018¹

Sag C-386/17

**Stefano Liberato
mod
Luminita Luisa Grigorescu**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Corte suprema di cassazione (kassationsdomstol, Italien))

»Præjudiciel forelæggelse – retligt samarbejde i civile sager – forordning (EF) nr. 44/2001 – artikel 5, nr. 2) – artikel 27 – artikel 35, stk. 3 – kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende underholdspligt – forordning (EF) nr. 2201/2003 – artikel 19 og 24 – kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar – litispændens – tilsidesættelse af reglerne om litispændens – konsekvenser – forbud mod prøvelse af kompetencen for retten i domsstaten«

1. Anmodningen om præjudiciel forelæggelse vedrører fortolkningen af artikel 19 og 24 i Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000².

2. Denne anmodning er blevet forelagt inden for rammerne af en tvist mellem Stefano Liberato og Luminita Luisa Grigorescu vedrørende de italienske domstoles anerkendelse af en afgørelse truffet af de rumænske domstole vedrørende ægteskab, forældreansvar og underholdspligt.

3. Denne sag giver Domstolen lejlighed til at præcisere, om den omstændighed, at en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, har tilsidesat reglerne om litispændens, kan fungere som en begrundelse for ikke at anerkende den afgørelse, som denne ret har truffet.

4. Når jeg har foretaget min bedømmelse, vil jeg i direkte tråd med dom af 19. november 2015, P³, foreslå, at artikel 35, stk. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001⁴ af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område⁵ og artikel 24 i forordning nr. 2201/2003 principalt fortolkes således, at de forbyder, at den omstændighed, at en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, har tilsidesat de regler om

1 – Originalsprog: fransk.

2 – EUT 2003, L 338, s. 1.

3 – C-455/15 PPU, herefter »P-dommen« (EU:C:2015:763).

4 – Vedrørende behovet for at tage hensyn til denne forordning jf. punkt 43 og 44 i dette forslag til afgørelse.

5 – EFT 2001, L 12, s. 1.

litispendens, der er fastsat i artikel 27 i forordning nr. 44/2001 og i artikel 19 i forordning nr. 2201/2003, kan udgøre en grund til ikke-ankendelse af den afgørelse, som denne ret har truffet med den begrundelse, at den strider mod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til.

I. Retsforskrifter

A. EU-retten

1. Forordning nr. 44/2001

5. Artikel 5, nr. 2), i forordning nr. 44/2001 bestemmer:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat:

[...]

2) i sager om underholdspligt, ved retten på det sted, hvor den berettigede har sin bopæl eller sit sædvanlige opholdssted, eller, ved krav i forbindelse med en sag om en persons retlige status, ved den ret, der efter sin egen lovgivning er kompetent i sagen, medmindre denne kompetence alene støttes på en af parternes nationalitet.«

6. Denne forordnings artikel 27 er affattet således:

»1. Såfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes mellem de samme parter for retter i forskellige medlemsstater, udsætter enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, på embeds vegne sagen, indtil denne rets kompetence er fastslået.

2. Når det er fastslået, at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, er kompetent, erklærer enhver anden ret sig inkompetent til fordel for den første.«

7. Nævnte forordnings artikel 28 bestemmer:

»1. Såfremt sager vedrørende krav, som er indbyrdes sammenhængende, verserer for retter i forskellige medlemsstater, kan enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, udsætte sagen.

2. Når de pågældende sager verserer i første instans, kan enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, ligeledes efter anmodning fra en af parterne erklære sig inkompetent, forudsat at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, har kompetence til at påkende de pågældende krav, og dens lovgivning tillader forening heraf.

3. Ved indbyrdes sammenhængende krav forstås i denne artikel krav, der er så snævert forbundne, at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidig for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig.«

8. Samme forordnings artikel 34 har følgende ordlyd:

»En retsafgørelse kan ikke anerkendes,

1) såfremt en anerkendelse åbenbart vil stride mod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til

[...]

- 3) såfremt den er uforenelig med en retsafgørelse truffet mellem de samme parter i den medlemsstat, som anmodningen rettes til
- 4) såfremt den er uforenelig med en retsafgørelse, der tidligere er truffet i en anden medlemsstat eller i et tredjeland mellem de samme parter i en tvist, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, og denne tidligere retsafgørelse opfylder de nødvendige betingelser for at blive anerkendt i den medlemsstat, som anmodningen rettes til.«

9. Artikel 35 i forordning nr. 44/2001 fastsætter:

»1. En retsafgørelse kan endvidere ikke anerkendes, såfremt kompetencereglerne i kapitel II, afdeling 3, 4 og 6, er tilsidesat, eller der foreligger tilfælde, som omfattes af artikel 72.

2. Ved prøvelsen af de i stk. 1 nævnte kompetenceregler er den myndighed, som anmodningen rettes til, bundet af de faktiske omstændigheder, på hvilke retten i domsstaten har støttet sin kompetence.

3. Kompetencen for retterne i domsstaten kan ikke efterprøves, jf. dog stk. 1. Den i artikel 34, nr. 1), omhandlede efterprøvelse vedrørende grundlæggende retsprincipper kan ikke foretages i forhold til kompetencereglerne.«

2. *Forordning nr. 2201/2003*

10. 11., 12., 21. og 33. betragtning til forordning nr. 2201/2003 har følgende ordlyd:

»(11) Spørgsmål om underholdspligt er udelukket fra denne forordnings anvendelsesområde, da disse allerede er omfattet af forordning (EF) nr. 44/2001. De retter, der er kompetente efter denne forordning, har generelt kompetence til at afgøre sager om underholdspligt i medfør af artikel 5, nr. 2), i [...] forordning [nr. 44/2001].

(12) De kompetenceregler, der fastsættes i denne forordning for sager vedrørende forældreansvar, er udformet under hensyntagen til barnets bedste og bygger navnlig på kriteriet om nærhed. Dette betyder, at kompetencen først og fremmest bør tilfalde retterne i den medlemsstat, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted, undtagen i visse situationer, hvor barnets opholdssted ændres, eller hvor indehaverne af forældreansvar har aftalt andet.

[...]

(21) Anerkendelsen og fuldbyrdelsen af retsafgørelser truffet i en medlemsstat bør være baseret på princippet om gensidig tillid, og grundene til ikke-ankendelse bør begrænses til det nødvendige minimum.

[...]

(33) Denne forordning anerkender de grundlæggende rettigheder og respekterer principperne i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Den søger især at sikre fuld respekt for børns grundlæggende rettigheder som omhandlet i artikel 24 i nævnte charter [...]«

11. Forordningens artikel 12 med overskriften »Aftale om værneting« bestemmer i stk. 1 og 2:

»1. Den ret i en medlemsstat, der i medfør af artikel 3 udøver sin kompetence til at træffe afgørelse om en begæring om skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab, har kompetence i ethvert spørgsmål vedrørende forældreansvar, der har tilknytning til den pågældende begæring:

a) hvis mindst én af ægtefællerne har forældreansvar over for barnet,

og

b) hvis denne rets kompetence på det tidspunkt, hvor sagen anlægges, udtrykkeligt eller på anden utvetydig måde er accepteret af ægtefællerne og af indehaverne af forældreansvar og er til barnets bedste.

2. Kompetencen i medfør af stk. 1 ophører, så snart

a) der er truffet endelig afgørelse om imødekommelse eller afvisning af begæringen om skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskabet, eller

b) der, såfremt der stadig verserer en sag om forældreansvar på det i litra a) nævnte tidspunkt, er truffet endelig afgørelse i denne sag, eller

c) de i litra a) og b) nævnte sager er afsluttet af anden grund.«

12. Nævnte forordnings artikel 17, der har overskriften »Prøvelse af kompetencen«, bestemmer:

»En ret i en medlemsstat, for hvilken der indbringes en sag, som den pågældende ret ikke er kompetent til at påkende i medfør af denne forordning, og som en ret i en anden medlemsstat er kompetent til at påkende i medfør af denne forordning, skal på embeds vegne erklære sig inkompetent.«

13. Samme forordnings artikel 19 med overskriften »Litispendens og indbyrdes sammenhængende krav« bestemmer:

»1. Såfremt der anlægges sag vedrørende skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab mellem de samme parter ved retter i forskellige medlemsstater, udsætter enhver anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, på embeds vegne sagen, indtil denne rets kompetence er fastslået.

2. Såfremt der anlægges sag vedrørende forældreansvar over for et barn, som har samme genstand og hviler på samme grundlag, ved retter i forskellige medlemsstater, udsætter enhver anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, på embeds vegne sagen, indtil denne rets kompetence er fastslået.

3. Når det er fastslået, at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, er kompetent, skal den anden ret erklære sig inkompetent til fordel for den første.

Den part, der anlagde sag ved en anden ret, kan i så fald fremsætte sit krav for den ret, ved hvilken der først blev anlagt sag.«

14. Artikel 21 i forordning nr. 2201/2003 med overskriften »Anerkendelse af retsafgørelser« bestemmer i stk. 1 og 4:

»1. Retsafgørelser, der er truffet i en medlemsstat, anerkendes i de øvrige medlemsstater, uden at der stilles krav om anvendelse af en særlig procedure.

[...]

4. Gøres anerkendelsen af en retsafgørelse gældende under en verserende sag ved en ret i en medlemsstat, kan denne ret træffe afgørelse i spørgsmålet.«

15. Denne forordnings artikel 22 med overskriften »Grunde til ikke-ankendelse af retsafgørelser om skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab« bestemmer:

»En retsafgørelse om skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab kan ikke anerkendes:

a) såfremt en anerkendelse åbenbart vil stride mod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til

[...]

c) såfremt den er uforenelig med en afgørelse, der er truffet i en sag mellem de samme parter i den medlemsstat, som anmodningen rettes til

[...]«.

16. Forordningens artikel 23 med overskriften »Grunde til ikke-ankendelse af retsafgørelser om forældreansvar« er affattet således:

»En retsafgørelse om forældreansvar kan ikke anerkendes:

a) såfremt en anerkendelse åbenbart vil stride mod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til, idet der samtidig skal tages hensyn til barnets tarv

[...]

e) såfremt den er uforenelig med en retsafgørelse om forældreansvar, der senere er truffet i den medlemsstat, som anmodningen rettes til

[...]«

17. Forordningens artikel 24 med overskriften »Forbud mod prøvelse af kompetencen for retten i domsstaten« bestemmer:

»Kompetencen for retten i domsstaten kan ikke efterprøves. Den i artikel 22, litra a), og artikel 23, litra a), omhandlede efterprøvelse vedrørende grundlæggende retsprincipper kan ikke foretages i forhold til kompetencereglerne i artikel 3-14.«

B. Italiensk ret

18. Artikel 150 i Codice civile (borgerlig lovbog) med overskriften »Separation« bestemmer:

»Separation af ægtefæller er tilladt.

Der kan bevilges separation enten retsligt eller ved enighed.

Det er alene ægtefællerne, som har ret til at anmode om retslig separation eller rettens godkendelse af en separation ved enighed.«

19. Artikel 151 i den borgerlige lovbog med overskriften »Retslig separation« bestemmer:

»Der kan bevilges separation i det tilfælde, hvor der foreligger omstændigheder, der vil gøre fortsat samliv uacceptabelt eller medføre alvorlig skade for børnenes opvækst, selv hvis det er uden for enten den ene eller begge ægtefællers kontrol.

Retten, der bevilger en separation, skal fastslå – såfremt de relevante omstændigheder foreligger, og en anmodning herom er indgivet – hvem af ægtefællerne separationen kan tilregnes som følge af en adfærd, der er uforenelig med ægteskabelige forpligtelser.«

20. Den forelæggende ret har præciseret, at den bestemmelse, der finder anvendelse ratione temporis på en endelig opløsning af ægteskabet (skilsmisse) er artikel 3, stk. 1, nr. 2, litra b), i legge n. 898 (Disciplina dei casi di scioglimento del matrimonio) (lov nr. 898 (bestemmelse om opløsning af ægteskabet))⁶ af 1. december 1970, der har følgende ordlyd:

»Begge ægtefæller kan anmode om opløsning eller ophør af de borgerlige virkninger af ægteskab:

[...]

2) i tilfælde, hvor:

[...]

- b) den retslige separation af ægtefællerne er blevet bevilget ved dom, som har opnået retskraft, eller en separation ved enighed er blevet godkendt af retten, eller en faktisk adskillelse foreligger, og hvor den faktiske adskillelse var påbegyndt senest to år forud for den 18. december 1970. I alle de ovenstående tilfælde skal adskillelsen, med henblik på indgivelse af anmodning om opløsning eller ophør af de borgerlige virkninger af et ægteskab, have varet i mindst tre år uden afbrydelse, fra det tidspunkt, hvor ægtefællerne gav møde for rettens præsident i forbindelse med retssagen om separation, selv hvor proceduren er ændret fra en retssag til en separation ved enighed.«

21. Den forelæggende ret har tilføjet, at forældreansvar og underholdspligt vedrørende barnet behandles ens ved separation og skilsmisse i den borgerlige lovbogs artikel 337a-337g.

II. De faktiske omstændigheder i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

22. Stefano Liberato og Luminita Luisa Grigorescu blev gift i Rom den 22. oktober 2005 og levede sammen i Italien frem til deres søns fødsel den 20. februar 2006. Det ægteskabelige forhold forværredes tiltagende, og moderen tog barnet med sig til Rumænien og vendte ikke tilbage til Italien⁷.

23. Ved stævning af 22. maj 2007 begærede Stefano Liberato ved Tribunale di Teramo (retten i Teramo, Italien) separation fra Luminita Luisa Grigorescu og tilkendelse af forældremyndigheden over barnet. Luminita Luisa Grigorescu gav møde i sagen og fremsatte krav om separation af grunde, der skyldtes hendes mand, tilkendelse af eneforældremyndigheden over barnet og bidrag fra faderen til barnets underhold.

⁶ – GURI nr. 306 af 3.12.1970, s. 8046.

⁷ – Det præciseres i den endelige afgørelse nr. 1072 fra Curtea de Apel București (appeldomstolen i Bukarest, Rumænien), 3. afdeling i civile sager vedrørende mindreårige og familien, af 12.6.2013, der er vedhæftet forelæggelsesafgørelsen, og som er fremlagt af Stefano Liberato, at »[r]etten har fastslået, at parterne indgik ægteskab i Italien i oktober 2005 og skiftevis boede i Rumænien og i Italien frem til oktober 2006. Parterne boede derefter hver for sig, idet den sagsøgte og det mindreårige barn født i ægteskabet udelukkende boede i Rumænien. Siden 2006 har den sagsøgte således udelukkende boet i Rumænien, hvor hun har sin egen bolig. Det følger af formuleringen af forelæggelsesafgørelsen, at lovligheden af flytningen af barnet og dets manglende tilbagegivelse ikke indgår i drøftelserne«.

24. Tribunale di Teramo (retten i Teramo) bevilgede ved dom af 19. januar 2012⁸ separation af ægtefællerne, en separation, som den holdt Luminita Luisa Grigorescu ansvarlig for, og hjemviste sagen med henblik på en afgørelse af parternes gensidige krav om forældreansvar.

25. Mens sagen om forældreansvar verserede i Italien, anlagde Luminita Luisa Grigorescu sag ved Judecătoria București (retten i første instans i Bukarest, Rumænien) den 30. september 2009 og begærede skilsmisse, tilkendelse af eneforældremyndigheden over det mindreårige barn og bidrag fra faderen til barnets underhold.

26. Under denne kontradiktoriske procedure gjorde Stefano Liberato indledningsvis indsigelse om litispændens med den begrundelse, at retssagen om separation først var blevet anlagt i Italien. Ved dom af 31. maj 2010 bevilgede Judecătoria București (retten i første instans i Bukarest) ikke desto mindre ægteskabet opløst, tilkendte moderen forældremyndigheden og fastsatte en besøgsordning for faderen samt størrelsen af det underholdsbidrag, som denne skulle betale til barnet.

27. Denne rumænske dom fik retskraft, efter at Curtea de Apel București (appeldomstolen i Bukarest) den 12. juni 2013 havde afsagt en dom, der stadfæstede dommen fra Tribunalul București (retten i første instans i Bukarest) afsagt den 3. december 2012, hvorved Stefano Liberatos appel af dom af 31. maj 2010 blev forkastet.

28. Efterfølgende blev retssagen om separation i Italien afsluttet ved dom af 8. juli 2013 afsagt af Tribunale di Teramo (retten i Teramo). Retten tilkendte faderen eneforældremyndigheden og fastsatte krav om, at barnet øjeblikkeligt skulle vende tilbage til Italien. Tribunale di Teramo (retten i Teramo) fastsatte ligeledes en besøgsordning for moderen i Italien under de sociale myndigheders og anklagemyndighedens overvågning, ligesom den pålagde moderen at betale et bidrag til barnets underhold.

29. Tribunale di Teramo (retten i Teramo) gav ikke Luminita Luisa Grigorescu medhold i hendes særskilte søgsmål om anerkendelse i Italien af skilsmisedommen afsagt af Tribunalul București (retten i første instans i Bukarest) den 3. december 2012 i henhold til forordning nr. 2201/2003. Tribunale di Teramo (retten i Teramo) fastslog, at retssagen om skilsmisse i Rumænien var blevet indledt i 2009, efter at retssagen om separation var anlagt i Italien i 2007, og at Tribunalul București (retten i første instans i Bukarest) havde tilsidesat artikel 19 i forordning nr. 2201/2003 ved ikke at udsætte retssagen.

30. Luminita Luisa Grigorescu iværksatte appel til prøvelse af denne dom og anlagde samtidig et særskilt søgsmål med påstand om anerkendelse af dom afsagt af Curtea de Apel București (appeldomstolen i Bukarest) den 12. juni 2013, hvorved denne sidstnævnte retsinstans – ifølge den forelæggende ret – forkastede indsigelsen om litispændens med den begrundelse, at de to sager ikke havde samme genstand i henhold til rumænsk procesret⁹. Ved dom af 31. marts 2014 ændrede Corte d'Appello di L'Aquila (appeldomstolen i Aquila, Italien) dom afsagt af retten i første instans og tog indsigelsen om, at skilsmisedommen afsagt af de rumænske domstole, og som ligeledes vedrørte forældremyndigheden og bidraget til barnets underhold, havde opnået retskraft, til følge. Corte d'Appello di L'Aquila (appeldomstolen i Aquila) fandt, at den omstændighed, at de retsinstanser, for hvilke sagen senere blev anlagt, dvs. de rumænske domstole, havde tilsidesat reglerne om litispændens i EU-retten, ikke var »relevant« i forbindelse med betingelserne for anerkendelse af de endelige foranstaltninger, der var blevet truffet i Rumænien, at de rumænske afgørelser ikke var uforenelige med de afgørelser, der er truffet i Italien, og at der ikke fandtes nogen grund til, at den rumænske afgørelse ikke skulle anerkendes, navnlig ikke nogen grund baseret på grundlæggende retsprincipper.

8 – Den forelæggende ret har præciseret, at denne dom har fået retskraft.

9 – Vedrørende de nærmere oplysninger om begrundelsen herfor jf. punkt 61 i dette forslag til afgørelse.

31. Stefano Liberato har iværksat kassationsanke til prøvelse af dom afsagt af Corte d'Appello di L'Aquila (appeldomstolen i Aquila).

32. Corte suprema di cassazione (kassationsdomstol, Italien), som er den forelæggende ret, har anført, at afgørelsen truffet i Rumænien vedrører ægteskabet, forældreansvaret og underholdspligten. I den separations sag, der var blevet indledt i Italien, var der blevet fremsat de samme krav, dog er kravet vedrørende ægteskabet ikke det samme, eftersom det i italiensk ret kræves, at de i loven fastsatte betingelser for separation af ægtefællerne er opfyldt, inden der kan bevilges skilsmisse.

33. Den forelæggende ret har først anført, at intet i artikel 22, litra c), i forordning nr. 2201/2003, artikel 23, litra e), i denne forordning eller artikel 34, stk. 4, i forordning nr. 44/2001 er til hinder for, at den rumænske afgørelse kan anerkendes for så vidt angår henholdsvis ægteskabelig status, forældreansvar og underholdspligt.

34. Ifølge nævnte ret skal det dernæst undersøges, om de gældende bestemmelser vedrørende litispændens i EU-retten, dvs. artikel 19 i forordning nr. 2201/2003 og artikel 27 i forordning nr. 44/2001, er blevet tilsidesat af retterne i den medlemsstat, i hvilken den afgørelse, der ønskes anerkendt, er blevet afsagt, og såfremt begge bestemmelser er blevet tilsidesat, om denne tilsidesættelse kan betragtes som en grund til ikke-ankendelse med den begrundelse, at den åbenbart strider imod grundlæggende retsprincipper.

35. Den forelæggende ret har fremhævet, at europæisk litispændens er et udtryk for det grundlæggende princip i systemet med tillid og samarbejde, som ligger til grund for den frie bevægelighed for domsafsigelser mellem medlemsstaterne. Litispændens er baseret på tre principper, nemlig begrebets selvstændighed, forbuddet mod, at en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, efterprøver kompetencen hos den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, og den tidsmæssige prioritering, hvorefter den sag, der er anlagt først, prioriteres, som den anden ret er forpligtet til at overholde.

36. Den forelæggende ret har anført, at den indsigelse om litispændens, som Stefano Liberato havde fremsat i hver enkelt fase af proceduren i Rumænien, navnlig ved Curtea de Apel București (appeldomstolen i Bukarest), blev afvist med den begrundelse, at der skulle være fuldstændigt sammenfald mellem sagernes genstand, sagernes grundlag og sagernes parter i medfør dels af den nationale rumænske procesregel om litispændens, dels af udtrykket »litispændens« i EU-retten, sådan som det fremgår af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 2201/2003. Den har heraf udledt, at de rumænske retter tilsidesatte ordlyden af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 2201/2003, hvorefter begæring om separation, skilsmisse og omstødelse af ægteskab behandles ens og dermed ikke kræver et sammenfald mellem sagernes genstand og grundlag.

37. Med hensyn til afgørelsen om forpligtelsen til at betale underhold til barnet har den forelæggende ret anført, at den kausalt er underlagt afgørelsen om forældreansvar og ikke kan adskilles herfra hverken logisk eller retligt, eftersom den afhænger af afgørelsen i hovedsagen. Den har vurderet, at betingelserne i artikel 28 i forordning nr. 44/2001, sammenholdt med artikel 3 i Rådets forordning (EF) nr. 4/2009 af 18. december 2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt¹⁰, er opfyldt, selv om denne bestemmelse ikke finder direkte anvendelse¹¹.

38. Ifølge den forelæggende ret blev den endelige rumænske afgørelse, der ønskes anerkendt, truffet af en domstol, der ikke havde beføjelse til at påkende tvisten, idet den ikke er den ret, ved hvilken der først blev anlagt sag.

10 – EUT 2009, L 7, s. 1.

11 – Ifølge artikel 76, tredje afsnit, i forordning nr. 4/2009 fandt denne først anvendelse fra den 18.6.2011.

39. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at denne tilsidesættelse ikke blot vedrører anvendelsen af et kriterium for fordeling af den retslige kompetence mellem to medlemsstater, men også – henset til den rolle, som litispændens spiller i systemet med automatisk anerkendelse og fuldbyrdelse af medlemsstaternes retsafgørelser – gennemførelsen af et grundlæggende EU-retligt retsprincip, som består i fri bevægelighed for retsafgørelser inden for EU. Princippet om den tidsmæssige prioritering, der ligger til grund for den processuelle regel, på grundlag af hvilken litispændens gøres gældende, får en grundlæggende betydning i forbindelse med EU's procesret, idet det har til formål at forhindre retslige initiativer, som alene har til formål at lægge hindringer i vejen for en afslutning af sagen i tilfælde af uoverensstemmelse med de afgørelser om sagens realitet, som allerede er truffet af den kompetente ret, ved hvilken sagen først er anlagt, og hvis kompetence i den foreliggende sag uomtvisteligt er blevet accepteret.

40. Den forelæggende ret har ligeledes anført, at artikel 24 i forordning nr. 2201/2003, som forbyder prøvelse af kompetencen for retten i domsstaten, henviser til kompetencereglerne i nævnte forordnings artikel 3-14 og ikke til reglen i forordningens artikel 19.

41. På denne baggrund har Corte suprema di cassazione (kassationsdomstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Har en tilsidesættelse af de regler om litispændens, der er indeholdt i artikel 19, stk. 2 og 3, i forordning nr. 2201/2003, alene betydning for fastlæggelsen af den retslige kompetence, hvilket betyder, at artikel 24 i forordning (EF) nr. 2201/2003 finder anvendelse, eller kan en sådan tilsidesættelse tværtimod være til hinder for en anerkendelse i den medlemsstat, ved hvis ret sagen først er blevet anlagt, af en afgørelse truffet i den medlemsstat, ved hvis ret sagen senere er blevet anlagt, på baggrund af proceduremæssige grundlæggende retsprincipper, henset til, at artikel 24 i forordning (EF) nr. 2201/2003 kun henviser til de regler, der omhandler fastlæggelse af den retslige kompetence i artikel 3-14 og ikke til den følgende artikel 19?
- 2) Er en fortolkning af artikel 19 i forordning nr. 2201/2003, hvorefter bestemmelsen udelukkende omhandler fastlæggelsen af den retslige kompetence, i strid med det generelle europæiske litispændensbegreb og med denne bestemmelses funktion og formål, som består i at fastsætte en række bindende regler, der afspejler proceduremæssige grundlæggende retsprincipper, med henblik på at sikre oprettelse af et fælles område kendetegnet ved gensidig proceduremæssig tillid og loyalitet og retfærdighed mellem medlemsstaterne, hvor automatisk anerkendelse af og fri bevægelighed for afgørelser gør sig gældende?»

III. Bedømmelse

42. En klarlæggelse af konsekvenserne af en manglende overholdelse af reglerne om litispændens under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede kræver indledningsvis en præcisering af alle de bestemmelser, der skal fortolkes, og af betingelserne for anvendelse af reglerne om litispændens.

A. Indledende bemærkninger

1. Omformulering af de præjudicielle spørgsmål

43. Det bemærkes, at den forelæggende ret alene har forelagt sine spørgsmål med henvisning til forordning nr. 2201/2003, skønt det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at hovedsagen ikke alene vedrører forældreansvaret, men ligeledes underholdspligten, som ikke er omfattet af denne forordning¹².

44. De forelagte spørgsmål skal følgelig omformuleres med henvisning til artikel 5, stk. 2, i forordning nr. 44/2001, der finder anvendelse, når sagerne er anlagt inden den 18. juni 2011¹³.

45. Det skal også tages i betragtning, at den forelæggende ret med sine to præjudicielle spørgsmål, der skal behandles samlet, nærmere bestemt ønsker oplyst, om artikel 35, stk. 3, i forordning nr. 44/2001 og artikel 24 i forordning nr. 2201/2003 kan fortolkes således, at de ikke forbyder, at den omstændighed, at en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, har tilsidesat de regler om litispændens, der er fastsat i artikel 27 i forordning nr. 44/2001 og artikel 19 i forordning nr. 2201/2003, kan udgøre en grund til ikke-ankendelse af en afgørelse truffet af denne med den begrundelse, at den strider imod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til, der indeholder procedureregler, som anses for væsentlige i Unionens retsorden.

2. Overensstemmelse mellem de ordninger, der er indført ved forordning nr. 44/2001 og forordning nr. 2201/2003 i tilfælde af litispændens

46. Disse to forordninger pålægger enhver anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, at erklære sig inkompetent i tilfælde af litispændens¹⁴. Domstolen har fastslået, at »artikel 19 i forordning nr. 2201/2003 [15] er affattet på næsten samme måde som artikel 27 i forordning nr. 44/2001, som erstattede [konventionens] artikel 21 [16], og indfører en ordning til behandling af tilfælde af litispændens, som svarer til den ordning, der var fastsat i de to sidstnævnte bestemmelser. Domstolens bemærkninger vedrørende disse bestemmelser skal følgelig tages i betragtning«¹⁷.

12 – Dette forslag til omformulering af spørgsmålet skal tilnærmes den omformulering, som Domstolen foretog i dom af 15.2.2017, W og V (C-499/15, EU:C:2017:118, præmis 44-46 og den deri nævnte retspraksis).

13 – Hovedkravet blev indbragt for Tribunale di Teramo (retten i Teramo) den 22.5.2007, den hjemviste prøvelsen af de tilknyttede krav ved afgørelse af 19.1.2012 og traf afgørelse om disse ved afgørelse af 8.7.2013, der ikke var endelig.

14 – Det kan anføres, at forpligtelsen til at overholde sagsanlæggenes kronologi ligeledes fremgår af artikel 12 i forordning nr. 4/2009, der er strengere end artikel 19 i forordning nr. 2201/2003, idet det kræves, at der er tale om den samme genstand, det samme grundlag og de samme parter. Det samme gælder artikel 17 i tre andre forordninger, nemlig Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 650/2012 af 4. juli 2012 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende arv, og om accept og fuldbyrdelse af officielt bekræftede dokumenter vedrørende arv og om indførelse af et europæisk arvebevis (EUT 2012, L 201, s. 107), Rådets forordning (EU) 2016/1103 af 24. juni 2016 om indførelse af et forstærket samarbejde på området for kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i sager vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller (EUT 2016, L 183, s. 1) og Rådets forordning (EU) 2016/1104 af 24. juni 2016 om indførelse af et forstærket samarbejde på området for kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i sager vedrørende de formueretlige virkninger af registrerede partnerskaber (EUT 2016, L 183, s. 30). I de to sidstnævnte forordninger præciseres det, at »på begæring af den ret, tvisten er indbragt for, underretter enhver anden ret, tvisten er indbragt for, uden ophold den førstnævnte ret om datoen for, hvornår tvisten blev indbragt for denne«. Artikel 29 i Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12.12.2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT 2012, L 351, s. 1) er affattet på tilsvarende måde. Det bemærkes, at den i artikel 33 i denne forordning omhandlede ordning i tilfælde af litispændens uden for Europa, der er en stor nyskabelse, ikke er sammenlignelig.

15 – Denne forordning ophævede Rådets forordning (EF) nr. 1347/2000 af 29.5.2000 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager samt i sager vedrørende forældremyndighed over ægtefællernes fælles børn (EFT 2000, L 160, s. 19). I denne forordnings artikel 11, stk. 2, var der fastsat betingelser for fravigelse af kravet om, at der skal være tale om samme genstand, samme grundlag og samme parter, udelukkende i forbindelse med skilsmisse.

16 – Konvention af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1998, C 27, s. 1), som ændret ved de efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention.

17 – Jf. dom af 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, præmis 27).

3. Den ordning, der er indført i tilfælde af litispændens og formålet med denne

47. Domstolen har således allerede vedrørende forordning nr. 2201/2003 fremhævet, at »EU-lovgiver har villet indføre en klar og effektiv ordning til at afgøre tilfælde af litispændens (jf. analogt for så vidt angår forordning nr. 44/2001 dom *Cartier parfums-lunettes og Axa Corporate Solutions assurances*, C-1/13, EU:C:2014:109, præmis 40)«¹⁸.

48. Denne ordning, der er »baseret på den kronologiske rækkefølge af, hvornår der blev anlagt sag for retterne«¹⁹, består i, at enhver anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, på embeds vegne udsætter sagen, indtil kompetencen for den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, er fastslået.

49. Domstolen har fastslået, at »[f]or at kompetencen for den ret, ved hvilken en sag først er anlagt, er fastslået som omhandlet i denne forordnings artikel 19, stk. 1, er det således tilstrækkeligt, at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, ikke på embeds vegne har erklæret sig inkompetent, og at ingen parter har anfægtet rettens kompetence før eller frem til tidspunktet for den stillingtagen, der efter national ret anses for det første materielle forsvar fremført for denne ret (jf. analogt dom *Cartier parfums-lunettes og Axa Corporate Solutions assurances*, C-1/13, EU:C:2014:109, præmis 44)«²⁰.

50. Mere konkret har Domstolen fastslået, at »[i] forhold til de muligheder, der er fastsat i national ret, kan den ret, ved hvilken der senere er anlagt sag, når der i to sager er tale om de samme parter, hos den part, der gør indsigelse om litispændens gældende, undersøge den hævdede tvists eksistens og påstandens indhold. Under hensyn til den omstændighed, at forordning nr. 2201/2003 er baseret på samarbejdet og den gensidige tillid mellem retterne, kan denne ret i øvrigt underrette den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, om den sag, der er anlagt for den, henlede dens opmærksomhed på muligheden for litispændens, opfordre den til at give den alle oplysninger om den sag, der verserer for den, og til at tage stilling til sin kompetence som omhandlet i forordning nr. 2201/2003 eller give den meddelelse om enhver afgørelse, der allerede er truffet i denne henseende. Endelig kan den ret, ved hvilken der senere er anlagt sag, rette henvendelse til centralmyndighederne i sin medlemsstat«²¹.

51. Den bindende karakter af reglerne om litispændens i artikel 19 i forordning nr. 2201/2003²² er begrundet i deres mål. Domstolen har fastslået, at »disse regler tilsigter at undgå, at der verserer parallelle sager for retterne i forskellige medlemsstater, og at der eventuelt træffes uforenelige afgørelser«²³.

52. De indgår i gennemførelsen af princippet om automatisk anerkendelse af afgørelser truffet i medlemsstaterne, der er baseret på princippet om gensidig tillid.

4. Betingelserne for litispændens og anvendelsen af disse på tvisten i hovedsagen

53. Ifølge Domstolens faste praksis skal de begreber, der anvendes til at afgøre, om der er tale om litispændens, navnlig i forordning nr. 44/2001 og 2201/2003, betragtes som selvstændige begreber.

18 – Jf. dom af 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, præmis 29).

19 – Jf. dom af 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, præmis 30).

20 – Jf. dom af 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, præmis 34). Denne fortolkning, der tager udgangspunkt i fortolkningen af artikel 27 i forordning nr. 44/2001, gælder ligeledes i forbindelse med anvendelsen af artikel 19, stk. 2, i forordning nr. 2201/2003. Denne løsning gør det muligt at afgøre sager, i hvilke den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, ikke udtrykkeligt har taget stilling til sin kompetence.

21 – Jf. dom af 9.11.2010, *Purrucker* (C-296/10, EU:C:2010:665, præmis 81). I denne henseende spiller det europæiske retlige netværk på det civil- og handelsretlige område en fremtrædende rolle med hensyn til forenkling og fremskyndelse af det retlige samarbejde i forbindelse med anvendelse af disse bestemmelser om litispændens eller artikel 15 i forordning nr. 2201/2003.

22 – Det samme gælder artikel 27 i forordning nr. 44/2001 i modsætning til de bestemmelser, der finder anvendelse i tilfælde af indbyrdes sammenhængende krav (forordningens artikel 28). Det bemærkes, at forordning nr. 2201/2003 i lighed med den tidligere forordning nr. 1347/2000 ikke indeholder nogen specifik regel om indbyrdes sammenhængende krav.

23 – Jf. dom af 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

54. I forbindelse med forældreansvar har Domstolen således udtrykkeligt fremhævet dette princip, idet den har baseret sig på de mål, der forfølges med forordning nr. 2201/2003 og på »den omstændighed, at ordlyden af denne forordnings artikel 19, stk. 2, i stedet for at henvise til udtrykket »litispendens«, som det anvendes i de forskellige nationale retsordener i medlemsstaterne, opstiller en række materielle betingelser som led i en definition«²⁴.

55. I forbindelse med ægteskabssager følger det af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 2201/2003, sammenholdt med samme artikels stk. 2, at den eneste betingelse, der skal behandles for at afgøre, om der foreligger en konkurrerende sag, vedrører parterne. Domstolen har haft lejlighed til at udtale sig klart herom i dom af 6. oktober 2015, A²⁵. Den har således fastslået, at »[d]er kan [...] foreligge en situation med litispændens, når der [...] er anlagt dels en separationssag, dels en skilsmisssag for retterne i forskellige medlemsstater, eller når der for begge retter er anlagt skilsmisssager«²⁶.

56. Hvis der i ægteskabssager er blevet fremsat krav om forældreansvar, finder reglerne om litispændens i forbindelse med skilsmisse anvendelse²⁷.

57. Det samme gælder underholdsbidrag, når kravet har »forbindelse med en sag om en persons retlige status«, i henhold til artikel 5, nr. 2), i forordning nr. 44/2001.

58. Efter skilsmisedommen gælder betingelsen om, at der skal være tale om den samme genstand og det samme grundlag, i forbindelse med forældreansvar i henhold til nævnte forordnings artikel 19, stk. 2, for så vidt som artikel 12, stk. 2, litra b), i forordning nr. 2201/2003 finder anvendelse²⁸. Hvad angår kravet om underholdspligt kræver reglerne om litispændens i artikel 27 i forordning nr. 44/2001, der finder anvendelse på den foreliggende sag, at det efterprøves, om der er tale om den samme genstand, det samme grundlag og de samme parter.

59. Det skal desuden anføres, at den prioritet, der tillægges den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, varer ved – for så vidt som den ikke har erklæret sig inkompetent, efter at den obligatorisk har prøvet denne kompetence i henhold til artikel 17 i forordning nr. 2201/2003²⁹ – i hver enkelt fase af proceduren³⁰.

24 – Jf. dom af 9.11.2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, præmis 66 og den deri nævnte retspraksis).

25 – C-489/14, EU:C:2015:654. Det skal nævnes, at denne dom blev afsagt mere end to år efter den rumænske rets afsigelse af den endelige afgørelse i hovedsagen. Forud for denne dato havde Domstolen dog allerede afsagt flere domme om litispændensbegrebets selvstændige karakter.

26 – Nævnte doms præmis 33. Disse tilfælde betegnes ligeledes som »uægte litispændens« eller »falsk litispændens«. Dette udtryk anvendes af A. Borrás i den forklarende rapport til konventionen udarbejdet på grundlag af artikel K. 3 i traktaten om Den Europæiske Union, om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager (EFT 1998, C 221, s. 27, særlig punkt 54). Denne forklaring vedrører artikel 11 i forordning nr. 1347/2000, der i det væsentlige er gengivet i artikel 19 i forordning nr. 2201/2003 i en forenklet form, idet det blot kræves, at sager vedrørende skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab vedrører de samme parter, uanset deres processuelle stilling.

27 – Jf. i denne retning H. Gaudemet-Tallon, »Divorce – Divorce prononcé en France – Introduction – Compétence des tribunaux français – Particularités de l'instance«, *JurisClasseur – Droit international*, LexisNexis, Paris, marts 2017, hæfte 547-10, særlig punkt 135.

28 – Jf. vedrørende fortolkningen af disse begreber dom af 9.11.2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, præmis 67 og 68 samt den deri nævnte retspraksis). Jf. også eksempelvis dom af 22.12.2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, præmis 68 og 69).

29 – Det samme gælder, når den kompetence, som den ret, der er bedst egnet til at behandle sagen, har i henhold til artikel 15 i forordning nr. 2201/2003, på den ene af retternes initiativ prioriteres.

30 – Jf. med hensyn til betydningen af denne prøvelse i forbindelse med forældreansvar og begrundelsen for afgørelserne om dette spørgsmål dom af 15.7.2010, Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:437, præmis 73 og den deri nævnte retspraksis), og af 15.2.2017, W og V (C-499/15, EU:C:2017:118, præmis 51 og 54). Hvad angår forpligtelsen til at foretage prøvelse i alle sagens faser kan der foretages en tilnærmelse til dom af 12.11.2014, L (C-656/13, EU:C:2014:2364, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis), og til den verserende sag IQ (C-478/17) om betingelserne for anvendelse af artikel 15 i forordning nr. 2201/2003. Jf. generaladvokat Wathelets forslag til afgørelse i den nævnte sag (C-478/17, EU:C:2018:552).

60. I hovedsagen burde den rumænske ret, så snart der blev anlagt sag ved den, have iværksat litispændsordningen, både for så vidt angik skilsmisseafgørelsen og for så vidt angik skilsmisens konsekvenser for barnet, der havde opholdssted i Rumænien, som følge af en aftale om værneting til fordel for de italienske domstole³¹.

61. Det følger af dommen fra Curtea de Apel București (appeldomstolen i Bukarest) af 12. juni 2013, at den rumænske ret imidlertid anvendte EU-retten urigtigt³², da den forkastede den af Stefano Liberato fremsatte indsigelse om litispænds baseret på begæringerne vedrørende de ægteskabelige forbindelser. Den henviste først til national rumænsk ret om fastsættelse af betingelserne for litispænds og retskraft, hvorefter den fastslog, at »[d]et fremgår klart af ordlyden af artikel 19 [i forordning nr. 2201/2003], der udtrykkeligt opregner de tre litispændshypoteser, nemlig »sager vedrørende skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab mellem de samme parter«, at de to konkurrerende sager kun skal have et af de tre aspekter til fælles og ikke to særskilte genstande blandt dem, der udtrykkeligt og udtømmende er opregnet i teksten. [...] [I] den foreliggende sag har de to sager en særskilt genstand, nemlig separation i Italien og skilsmisse i Rumænien, hvilket udelukker anvendelsen af artikel 19 i forordning nr. 2201/2003. Appeldomstolen har med føje fastslået, at begrebet separation ikke findes i det rumænske retssystem. Det er således indlysende, at der ikke kan være overensstemmelse med en sådan sag anlagt ved domstolene i en anden medlemsstat. Selv om begrebet er velkendt, skal det anføres, at der ikke er overensstemmelse mellem separation og skilsmisse«.

62. Det skal endvidere anføres, at den indsigelse om litispænds, som Stefano Liberato fremsatte i alle sagens faser, var baseret på den aftale om værneting, der er knyttet til sagen om separation, og ikke på de regler, der finder anvendelse på forældreansvar eller underholdsbidrag.

63. Det kan i denne henseende anføres, at det efter den italienske rets afsigelse af afgørelsen om separation af 19. januar 2012³³ er blevet betydeligt vanskeligere at bedømme spørgsmålet om litispænds³⁴. Dette spørgsmål er således kun fortsat relevant i forbindelse med forældreansvaret, fordi denne rets efterprøvelse af sin egen kompetence faldt bekræftende ud. Denne konklusion kan efter min opfattelse kun være baseret på en fortolkning af bestemmelserne i artikel 12, stk. 2, litra b), i forordning nr. 2201/2003³⁵, der efter min opfattelse skal sammenholdes med hensyntagen til barnets bedste, der med moderens accept lå til grund for aftalen om værneting ved sagens start³⁶.

31 – I henhold til artikel 12, stk. 1, i forordning nr. 2201/2003 forudsætter en aftale om værneting, at moderen ikke anfægter den italienske domstols kompetence (jf. punkt 23 i dette forslag til afgørelse), og at den italienske domstols prøvelse af sin kompetence er til barnets bedste (jf. ved analogi dom af 1.10.2014, E., C-436/13, EU:C:2014:2246, præmis 44). Jf. i denne retning kendelse afsagt af Domstolens præsident den 16.1.2018, PM (C-604/17, ikke trykt i Sml., EU:C:2018:10, præmis 27-29), og dom af 19.4.2018, Saponaro og Xylina (C-565/16, EU:C:2018:265, præmis 23, 24 og 33-35 samt den deri nævnte retspraksis).

32 – Jf. fodnote 25 og 26 i dette forslag til afgørelse.

33 – Konsekvenserne af afsigelsen af afgørelsen om separation synes ikke at være blevet drøftet, selv om der efter denne dato blev afsagt to afgørelser i Rumænien, nemlig dom af 3.12.2012 og dom af 12.6.2013, hvorved appel iværksat af Stefano Liberato blev forkastet.

34 – I henhold til artikel 12, stk. 2, litra a), i forordning nr. 2201/2003 ophører aftalen om værneting således, når der er truffet endelig afgørelse om separation. Domstolen fastslog i dom af 28.6.2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis), om fortolkningen af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 2201/2003, at »EU-lovgiver er således af den opfattelse, at de retter, som geografisk er tættest ved barnets sædvanlige opholdssted, ofte er bedst egnede til at vurdere de foranstaltninger, som skal træffes i barnets interesse«.

35 – Domstolen har ikke udtrykkeligt udtrykt sig om anvendelsen af denne bestemmelse. Jf. i denne retning generaladvokat Wathelets forslag til afgørelse IQ (C-478/17, EU:C:2018:552, punkt 45). Denne fortolkning kan følge af kommentar fremsat af É. Pataut og E. Gallant, »Article 12: Prorogation of jurisdiction«, i U. Magnus og P. Mankowski, *European Commentaries on Private International Law, Brussels IIbis Regulation*, bind. IV, Sellier European Law Publishers, Otto Schmidt, Köln, 2017, punkt 41 (s. 160). Denne antagelse drøftes ikke af N. Joubert, »Autorité parentale – Conflits de juridictions«, *JurisClasseur – Droit international*, LexisNexis, Paris, marts 2009, hæfte 549-20, særlig punkt 44.

36 – Denne bedømmelse skal tilnærmes bedømmelsen i dom af 1.10.2014, E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, præmis 45-47 og 49), og af 15.2.2017, W og V (C-499/15, EU:C:2017:118, præmis 51 og 52).

64. Eftersom disse betingelser skal være opfyldt, for at den italienske ret kan have kompetence til accessorisk at træffe afgørelse om anerkendelse af den rumænske afgørelse, hvorved litispændens blev bragt til ophør, skal den forelæggende ret sikre sig, at de er blevet efterprøvet³⁷.

65. På baggrund af alle disse betragtninger skal det præciseres, hvilke konsekvenser den manglende overholdelse af reglerne om litispændens skal have, henset til de faktiske omstændigheder i hovedsagen.

B. Konsekvenserne af den manglende overholdelse af reglerne om litispændens

66. Der skal først redegøres for de særlige omstændigheder, der gør sig gældende i hovedsagen. Den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, og ved hvilken der verserer de samme sager mellem de samme parter³⁸, skal påkende et særskilt søgsmål om anerkendelse af den endelige afgørelse truffet af en anden ret end den, ved hvilken der først blev anlagt sag.

67. Alene af denne grund kan Domstolens afgørelse i den sag, der gav anledning til dom af 22. december 2010, Mercredi³⁹, hvorefter en afgørelse om forældreansvar, når der er tale om litispændens, er blevet truffet af en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag i strid med forpligtelsen til at udsætte sagen⁴⁰, »ikke har nogen virkning« for den afgørelse, som den ret, ved hvilken der først blev anlagt sag, vil skulle træffe⁴¹, følgelig ikke overføres på hovedsagen i modsætning til, hvad Europa-Kommissionen har gjort gældende. Domstolen har således i præmis 67 i dom af 22. september 2010, Mercredi⁴², anført, at den omtvistede afgørelse truffet af en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, endnu ikke var blevet endelig. Desuden begrundede uvisheden om barnets opholdssted og sammenblandingen med sagen om barnets tilbagegivelse ligeledes den særlige løsning, man nåede frem til i den pågældende sag.

68. Følgelig skal spørgsmålet om tilsidesættelse af reglerne om litispændens i hovedsagen prøves i forhold til grundene til ikke-ankendelse opstillet i forordning nr. 2201/2003 og forordning nr. 44/2001.

69. I forbindelse med den verserende sag, der ikke længere vedrører opløsning af ægteskabet⁴³, har den forelæggende ret med føje fastslået, at blandt grundene til ikke-ankendelse opstillet i forordning nr. 2201/2003 skal kun kriteriet om, at anerkendelse af afgørelsen om forældreansvar åbenbart strider mod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til⁴⁴, der findes i artikel 23, litra a), i forordning nr. 2201/2003, bedømmes, sammenholdt med forordningens artikel 24. Denne artikel udelukker, at kriteriet om grundlæggende retsprincipper kan anvendes på kompetencereglerne i nævnte forordnings artikel 3-14.

70. Domstolen har allerede behandlet et tilsvarende spørgsmål i P-dommen.

37 – Efter min opfattelse skal det fremgå klart af den afgørelse, der træffes af den italienske ret i sidste instans, at den træffer afgørelse efter at have efterprøvet den aftale om værneting, der blev godkendt, da sagen blev indbragt for den italienske ret i første instans i 2007, i forhold til barnets bedste.

38 – Jeg vil minde om, at der skal være tale om de samme parter i sagen om underhold. Den italienske ret har truffet en endelig afgørelse i sagen om opløsning af ægteskabet.

39 – C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

40 – Jf. den pågældende doms præmis 68 og 69.

41 – Jf. nævnte doms præmis 70.

42 – C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

43 – Vedrørende manglende uforenelighed mellem en afgørelse om skilsmisse og en afgørelse om separation, jf. den forklarende rapport fra A. Borrás nævnt i fodnote 26, særlig punkt 71.

44 – Det samme gælder spørgsmålet om underholdspligt. Artikel 34, nr. 1), og artikel 35, stk. 3, i forordning nr. 44/2001 finder anvendelse.

71. De forskellige faktiske omstændigheder i den nævnte sag⁴⁵ i forhold til de faktiske omstændigheder i hovedsagen medfører efter min opfattelse ikke afgørende, dels fordi Domstolens afgørelse vedrører forholdet mellem kompetencereglerne eller koordineringen af parallelle procedurer, med de procedurer, der tillader afslag på anerkendelse af afgørelser truffet i en medlemsstat, dels fordi den er baseret på de generelle principper, der er gengivet næsten identisk i dom af 16. juli 2015, Diageo Brands⁴⁶.

72. I P-dommen tilkendegav Domstolen sit ønske om at anlægge den samme restriktive fortolkning af grundene til ikke at anerkende en afgørelse med henvisning til den fortolkning, der gælder, når forordning nr. 44/2001 finder anvendelse, hvilket meget beejligt – henset til de to forordninger, der finder anvendelse – for hovedsagen kan begrunde, at denne dom kan danne grundlag for besvarelsen af de af den forelæggende ret stillede spørgsmål.

73. Domstolen bemærkede dels, at »nævnte forordning i overensstemmelse med 21. betragtning [til forordning nr. 2201/2003] bygger på en betragtning om, at anerkendelsen og fuldbyrdelsen af retsafgørelser truffet i en medlemsstat bør være baseret på princippet om gensidig tillid, og grundene til ikke-ankendelse bør begrænses til det nødvendige minimum«⁴⁷, dels, at »[i]nden for denne ordning skal artikel 23, litra a), i forordning nr. 2201/2003, som angiver de grunde, der kan anvendes med henblik på at gøre indsigelse mod anerkendelsen af retsafgørelser om forældreansvar, fortolkes strengt, for så vidt som den udgør en hindring for virkeliggørelsen af et af forordningens grundlæggende mål som anført i denne doms foregående præmis«⁴⁸.

74. Disse mål og principper ligger til grund for, at EU-lovgiver i artikel 24 i forordning nr. 2201/2003 har fastsat et forbud mod enhver prøvelse af kompetencen for retten i domsstaten⁴⁹ og »endda udtrykkeligt fremhæver, at samme forordnings artikel 23, litra a), ikke kan anvendes med henblik på at foretage en sådan efterprøvelse«⁵⁰ med henvisning til nævnte forordnings artikel 3-14⁵¹. Dette grundlag, der hverken kan fraviges direkte eller indirekte, følger ligeledes af harmoniseringen af kompetencereglerne og formodningen for, at prøvelsen af disse foretages korrekt af alle retter, når der anlægges sag ved dem.

75. Af alle disse grunde har Domstolen i P-dommen udvidet forbuddet mod at anvende kriteriet om, at en afgørelse strider imod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til, fastsat i artikel 15 i forordning nr. 2201/2003⁵².

76. Selv om nævnte forordnings artikel 19 ligesom artikel 15 indgår i kapitel II med overskriften »Kompetence«, supplerer den imidlertid ikke de særlige bestemmelser om tildeling af kompetence i afdeling 1 og 2, eftersom den findes i afdeling 3 om »[f]ælles bestemmelser«.

45 – Den omtvistede afgørelse var blevet truffet af den ret, for hvilken sagen først blev anlagt. Tvisten vedrørte barnets bopæl og følgelig denne rets kompetence og argumentet om, at den havde afsagt dom i strid med de forpligtelser, der er fastsat i artikel 15 i forordning nr. 2201/2003.

46 – C-681/13, EU:C:2015:471, præmis 40-42 og 44.

47 – P-dommens præmis 35.

48 – P-dommens præmis 36. På det seneste har Domstolen i dom af 15.2.2017, W og V (C-499/15, EU:C:2017:118, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis), fremhævet, at princippet om gensidig anerkendelse af retsafgørelser, er »hjørnestenen i oprettelsen af et ægte retligt område«, en formulering, som er baseret på anden betragtning til forordning nr. 2201/2003.

49 – Dette forbud fremgår af størsteparten af forordningerne, eftersom det udgør en uadskillelig del af princippet om gensidig tillid. Jf. navnlig artikel 45, stk. 3, i forordning nr. 1215/2012 og artikel 39 i forordning nr. 2016/1103 og nr. 2016/1104. Der er for Domstolen tale om et grundlæggende princip, jf. dom af 28.3.2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, præmis 31).

50 – Jf. P-dommens præmis 42.

51 – Med denne påtegning afviger ordlyden af denne artikel fra artikel 35, stk. 3, i forordning nr. 44/2001, der er affattet i generelle vendinger: »Kompetencen for retterne i domsstaten kan ikke efterprøves. Den i artikel 34, nr. 1), omhandlede efterprøvelse vedrørende grundlæggende retsprincipper kan ikke foretages i forhold til kompetencereglerne.«

52 – Jf. P-dommens præmis 45.

77. Jeg er dog af den opfattelse, at løsningen i P-dommen skal overføres. Når den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, og som træffer afgørelse i et særskilt søgsmål, således prøver, om reglerne om litispændens er blevet anvendt korrekt af en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, og dermed årsagerne til, at denne ikke har erklæret sig inkompetent, efterprøver den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, denne anden rets prøvelse af sin kompetence. Dette forbydes imidlertid i artikel 24 i forordning nr. 2201/2003.

78. På grund af betingelserne for gennemførelse af kompetencereglerne, sådan som de er blevet beskrevet ovenfor, kan denne prøvelse desuden ikke begrænses til en kontrol af datoerne for anlæggelse af sagerne. Vurderingen af alvoren af den manglende overholdelse af disse regler, når afgørelsen skal anerkendes, kan derfor vise sig at være lige så problematisk. Det er således muligt, særlig i forbindelse med forældreansvar og indgåelse af aftaler om værneting, at forestille sig, at den ret, ved hvilken der først er anlagt sag, efter udvekslinger mellem retterne giver afkald på sin kompetence, navnlig på grund af kriterierne for kompetence, nemlig nærhed til barnets opholdssted og barnets bedste⁵³.

79. Domstolen har således i P-dommen bemærket, at »retten i den stat, som anmodningen rettes til, [kan] i øvrigt ikke [...] nægte at anerkende en retsafgørelse fra en anden medlemsstat, alene fordi den finder, at national ret eller EU-retten er anvendt urigtigt i afgørelsen, da dette vil bringe formålet med forordning nr. 2201/2003 i fare«⁵⁴. Efter min opfattelse er det således vanskeligt at begrunde, at den manglende løsning af kompetencekonflikten⁵⁵, når der er tale om parallelle procedurer, skal behandles strengere end en manglende prøvelse af kompetencen⁵⁶ eller fejl begået ved denne lejlighed, der er unddraget enhver kontrol i henhold til bestemmelserne i artikel 24 i forordning nr. 2201/2003 og flere andre EU-forordninger.

80. Det kan af alle disse elementer udledes, at selv om der i artikel 19 i forordning nr. 2201/2003 udtrykkeligt henvises til samme forordnings artikel 24, skal denne artikel fortolkes således, at forbuddet mod prøvelse af kompetencen for retten i domsstaten, der er fastsat i denne artikel, ligeledes finder anvendelse i tilfælde af en tilsidesættelse af reglerne om litispændens⁵⁷.

81. Hvad angår kravene om underhold anføres det, at der ikke findes noget problem på grund af ordlyden af artikel 35, stk. 3, i forordning nr. 44/2001⁵⁸.

82. Henset til det ovenstående foreslår jeg Domstolen, at den fastslår, at artikel 35, stk. 3, i forordning nr. 44/2001 og artikel 24 i forordning nr. 2201/2003 skal fortolkes således, at de er til hinder for, at den omstændighed, at en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, har tilsidesat de regler om litispændens, der er fastsat i artikel 27 i forordning nr. 44/2001 og i artikel 19 i forordning nr. 2201/2003, kan udgøre en grund til ikke-ankendelse af den afgørelse, som denne ret har truffet, med den begrundelse, at den strider imod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til.

53 – Jf. dom af 28.6.2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).

54 – Jf. P-dommens præmis 46, hvori er gengivet en fast regel om, at en retsafgørelse i intet tilfælde kan efterprøves med hensyn til sagens realitet (jf. navnlig artikel 36 og artikel 45, stk. 2, i forordning nr. 44/2001 og artikel 26 i forordning nr. 2201/2003).

55 – Udtryk anvendt i dom af 16.7.2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474, præmis 56), og af 9.10.2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, præmis 37).

56 – Jf. eksempelvis P-dommen og dom af 15.2.2017, W og V (C-499/15, EU:C:2017:118). Jf. ligeledes bemærkninger fremsat af N. Joubert, »La résidence de l'enfant du divorce face à la demande de modification de la décision relative à la garde et aux aliments«, *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2018, s. 138-142, særlig punkt 9 (s. 140 og 141).

57 – På grund af vigtigheden af dette spørgsmål og af det spørgsmål, der blev afgjort i P-dommen, kan det foreslås, at der tilføjes et forslag om artikel 24 i forbindelse med omarbejdningen af forordning nr. 2201/2003. Det kan anføres, at der ikke er fremsat nogen forslag om ændring af kompetencereglerne i det oprindelige udkast, nemlig forslag til Rådets forordning om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar, og om internationale barnebortførelser (COM(2016) 411 final), og heller ikke i Europa-Parlamentets lovgivningsmæssige beslutning af 18.1.2018 om dette forslag, der findes på følgende websted: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0017+0+DOC+XML+V0//DA>. Vedrørende de seneste drøftelser af dette udkast i Rådet for Den Europæiske Union jf. Bulletin Quotidien Europe nr. 12033, *Agence Europe*, 56.2018, s. 2.

58 – Jf. fodnote 51 i dette forslag til afgørelse.

83. Med henblik på at give et udtømmende svar skal det præciseres, at såfremt det accepteres, at kriteriet om grundlæggende retsprincipper finder anvendelse, fastsætter P-dommen også her begrænsninger, der skal bekræftes⁵⁹.

84. Denne dom er således baseret på de principper, der gentagne gange er blevet nævnt i forbindelse med fortolkningen af de grunde til ikke-ankendelse, der er opstillet i adskillige forordninger om fri bevægelighed for retsafgørelser⁶⁰, og på EU-lovgivers krav om, at der skal tages hensyn til »barnets bedste«⁶¹ i tilfælde af afslag på anerkendelse af en afgørelse om forældreansvar, idet man holder sig for øje, at der til stadighed er mulighed for at ændre afgørelser vedrørende barnet.

85. Det bør følgelig endnu en gang fastslås, at »[a]rtikel 23, litra a), i [...] forordning [...] nr. 2201/2003 [...] skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke gør det muligt for retten i en medlemsstat, som anser sig for kompetent med hensyn til at træffe afgørelse om forældremyndigheden over et barn, at nægte at anerkende en afgørelse truffet af en ret i en anden medlemsstat, som omhandler forældremyndigheden over dette barn, medmindre der under hensyntagen til barnets bedste foreligger en åbenbar tilsidesættelse af en retsregel, der anses for væsentlig i retsordenen i førstnævnte medlemsstat, eller af en rettighed, der er anerkendt som grundlæggende i den pågældende retsorden«⁶².

86. Den forelæggende ret har vurderet, at tilsidesættelsen af reglerne om litispændens skader et princip om proceduremæssige grundlæggende retsprincipper, der sikrer den frie bevægelighed for retsafgørelser, på grund af den rolle, som disse regler spiller i ordningen med automatisk anerkendelse af afgørelser i EU.

87. Dette argument kan dog ikke tages til følge, idet disse regler ikke har tilsvarende betydning som de af Domstolen fastsatte regler for, hvornår anerkendelse af afgørelsen skader de proceduremæssige grundlæggende EU-retsprincipper⁶³. En sådan vurdering skal være i overensstemmelse med de tidligere fastsatte principper, nemlig begrænsning af de grunde til ikke-ankendelse, der er fastsat i artikel 23 i forordning nr. 2201/2003, den ekstraordinære karakter af anvendelsen af bestemmelsen om grundlæggende retsprincipper og forbuddet mod, at retten i den medlemsstat, som anmodningen rettes til, nægter at anerkende en afgørelse fra en anden medlemsstat alene med den begrundelse, at EU-retten er blevet anvendt urigtigt.

88. Jeg er helt klar over de konsekvenser, som min bedømmelse har i den velkendte sammenhæng, som anvendelsen af reglerne om litispændens udgør, idet denne anvendelse fremmes af de mange kompetenceregler, der findes i forordning nr. 2201/2003, særlig når sagen indbringes for en ret i en medlemsstat, hvis lovgivning ikke gør det muligt at begære øjeblikkelig skilsmisse⁶⁴.

89. På grund af løsningens meget store betydning, idet den ikke kan begrænses til de forordninger, der finder anvendelse på familiesager, kan det også hævdes, at princippet om fuld anerkendelse af domme i alvorlig grad kan blive svækket af en manglende sanktionering af en tilsidesættelse af en ufravigelig regel, der findes i mange EU-forordninger.

59 – Jf. denne doms præmis 35-39 og dom af 16.7.2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471), nævnt i P-dommens præmis 37 og 39, hvilket gør det muligt at vælge den samme løsning i forbindelse med underhold, der er omfattet af forordning nr. 44/2001.

60 – Jf. vedrørende forordning nr. 44/2001 og som et nyere eksempel dom af 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, præmis 38-42 og den deri nævnte retspraksis).

61 – Jf. P-dommens præmis 39. Jf. ligeledes punkt 93 i dette forslag til afgørelse.

62 – Jf. P-dommens præmis 53.

63 – Jf. dom af 28.3.2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164), og af 2.4.2009, Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219); jf. i denne retning dom af 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349).

64 – Jf. som eksempler på forhalende taktikker, der drager fordel af sidestillingen af separation og skilsmisse og af en forsinket behandling af skilsmissebegæringen som følge af litispændensreglen, A. Bonomi »La compétence internationale en matière de divorce, quelques suggestions pour une (improbable) révision du règlement Bruxelles II bis«, *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2017, s. 511 – 534, særlig s. 528 – 530 [litra a)] og henvisningen i fodnote 80 til kommentar fra P. Mankowski, »Article 19: Lis pendens and dependent actions«, i U. Magnus og P. Mankowski, op.cit., punkt 37 (s. 249 og 250).

90. Denne frygt er dog ikke reel, eftersom disse forordninger netop er baseret på samarbejde og gensidig tillid mellem medlemsstaternes retter, og eftersom den samme logik som den, der ligger til grund for anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser truffet i de enkelte medlemsstater, skal anvendes⁶⁵.

91. Principielt er det således utænkeligt, at der vil forekomme mange tilfælde af manglende overholdelse af reglerne om litispændens, særlig fordi medlemsstaternes retter i modsætning til den rumænske ret i hovedsagen siden 2015 har haft kendskab til fortolkningen af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 2201/2003 og takket være hovedsagen fremover vil have en supplerende fortolkning fra Domstolen af betingelserne og retningslinjerne for anvendelse af reglerne om litispændens i familietvister⁶⁶.

92. Endvidere skal det understreges, at retterne har mulighed for at forebygge problemer i tilknytning til konflikt mellem forskellige procedurer takket være det retlige samarbejde og dialogen mellem retterne som beskrevet ovenfor⁶⁷, idet de ligeledes kan tage udgangspunkt i bestemmelserne i artikel 29, stk. 2, i forordning nr. 1215/2012 og artikel 17 i forordning nr. 2016/1103 og forordning nr. 2016/1104⁶⁸.

93. Det skal ligeledes anføres, at det i forbindelse med forældreansvar og under hensyntagen til barnets bedste, der bør ligge til grund for enhver løsning⁶⁹, er absolut nødvendigt at forebygge problemer med anerkendelse af afgørelser. I denne henseende ville det i hovedsagen have været hensigtsmæssigt, om Domstolen havde haft lejlighed til at udtale sig på et tidligere tidspunkt⁷⁰ om betingelserne for litispændens. Den i artikel 15 i forordning nr. 2201/2003 omhandlede procedure kunne ligeledes være blevet iværksat på anmodning af en af parterne eller på en af retternes initiativ⁷¹.

94. Såfremt det manglende kendskab til de gældende forordninger og til Domstolens praksis i ekstraordinære tilfælde skulle resultere i en tilsidesættelse af reglerne om litispændens og af Domstolens praksis, eller hvis denne tilsidesættelse har skadet processuelle rettigheder af en højere værdi, som f.eks. de processuelle rettigheder, der sikrer, at den af forældrene, som barnet ikke bor hos, får mulighed for at fremsætte sine argumenter⁷², og overholdelsen af rimelige sagsbehandlingstider, finder jeg det desuden berettiget at påberåbe sig grunden om ikke-ankendelse med henvisning til en modstrid med grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til, og som indeholder de grundlæggende rettigheder, der anerkendes i EU-retten.

65 – Jf. i denne retning dom af 16.7.2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, præmis 40).

66 – Denne fortolkning skal sammenholdes med tidligere afgørelser truffet af Domstolen vedrørende forordning nr. 4/2009, der siden den 18.6.2011 har fundet anvendelse på underholdspligt.

67 – Jf. punkt 50 i dette forslag til afgørelse.

68 – Jf. i denne henseende de meget interessante forslag fra M.L. Niboyet og G. de Geouffre de la Pradelle, *Droit international privé*, 6. udg., Librairie générale de droit et de jurisprudence, Collection »Manuels«, Paris, 2017, punkt 621 og 622 (s. 424-426).

69 – Jf. eksempelvis vedrørende de begrænsninger af udsættelse af en sag på grund af litispændens, som Domstolen har fastsat i tilfælde af manglende svar fra den ret, for hvilken sagen først er blevet anlagt, dom af 9.11.2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, præmis 82-84). Jf. ligeledes i udkast til omarbejdning af Rådets forordning nr. 2201/2003 nævnt i fodnote 57 i dette forslag til afgørelse en endnu mere udtalt bekræftelse af dette princip.

70 – Det skal anføres, at proceduren i den foreliggende sag, der vedrører begæring om forældreansvar og underhold for et barn født i februar 2006, som har boet i Rumænien siden oktober 2006, har verseret i Italien i 11 år (efter anlæggelse af sagen i maj 2007, blev den første afgørelse om sagens realitet truffet i juli 2013, efter en hjemvisning i januar 2012), og at tvisten vedrører anerkendelse af retsafgørelsen afsagt i Rumænien, der har været endelig i 5 år (12.6.2013).

71 – Jf. navnlig vedrørende de generelle principper i tilfælde af anvendelse af artikel 15 i forordning nr. 2201/2003, dom af 27.10.2016, D. (C-428/15, EU:C:2016:819, præmis 43).

72 – Tilnærmedes præmis 44 i dom af 28.3.2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164), hvorefter »det må anses for muligt at benytte klausulen om grundlæggende retsprincipper i de ekstraordinære tilfælde, hvor de garantier, der er opstillet i domsstatens lovgivning og i selve konventionen [af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, som ændret ved efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention], ikke har været tilstrækkelige til at beskytte sagsøgte mod en klar tilsidesættelse af hans ret til forsvar ved retten i domsstaten, som anerkendt af [konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4.11.1950]«, og dom af 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, præmis 44-46 og den deri nævnte retspraksis).

95. Endelig skal det fremhæves, at Kommissionen kan undersøge, om det er hensigtsmæssigt at anlægge et traktatbrudssøgsmål⁷³ i tilfælde af en urigtig anvendelse af national ret eller EU-retten og fejl i retsmiddelsystemerne i hver enkelt medlemsstat, suppleret med adgangen til at forelægge præjudicielle spørgsmål i henhold til artikel 267 TEUF, der skal gennemføres for på forhånd at forhindre en tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper⁷⁴.

IV. Forslag til afgørelse

96. Jeg foreslår på baggrund af det ovenfor anførte, at Domstolen besvarer de af Corte suprema di cassazione (kassationsdomstol, Italien) forelagte præjudicielle spørgsmål således:

»Artikel 35, stk. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område og artikel 24 i Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 skal fortolkes således, at de er til hinder for, at den omstændighed, at en anden ret end den, ved hvilken der først er anlagt sag, har tilsidesat de regler om litispendens, der er fastsat i artikel 27 i forordning nr. 44/2001 og i artikel 19 i forordning nr. 2201/2003 kan udgøre en grund til ikke-ankendelse af den afgørelse, som denne ret har truffet, med den begrundelse, at den strider imod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til.«

73 – Jf. dom af 16.7.2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, præmis 55).

74 – Jf. dom af 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, præmis 47 og den deri nævnte retspraksis).